

ОЦІНКА РОЛІ ТА МІСЦЯ УКРАЇНИ У ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНДЕКСІВ ТА РЕЙТИНГОВИХ СИСТЕМ

Круп А.П.

*кандидат політичних наук, старший викладач кафедри міжнародної
інформації Національного університету „Львівська політехніка”*

Період переходу від авторитаризму до демократії пов'язаний з системними та якісними змінами політичних та економічних відносин, трансформацією діючих та виникненням нових політичних та суспільних інституцій, пошуками шляхів суспільного розвитку і одночасно суперечностями, що в сукупності зумовлює гострі, конфлікти та боротьбу соціальних і політичних груп. Особливістю сучасного етапу транзиту в Україні є те, що він знаходиться в активній стадії політичних трансформацій, близької до стану деструктивності і невизначеності. Американська дослідниця В. Банс вказує на “подвійну непевність” транзитних суспільств – непевність результатів поєднується з непевністю процедур на протигагу демократичним режимам, у яких непевність наслідків врівноважується визначеністю процедур. Подвійна непевність транзитних суспільств означає відсутність системності, а отже чітко визначених регуляторів та обмежувачів, суспільних ролей та відносин, встановлених норм та інститутів, не визначених груп інтересів [1, с. 45, 48].

Отже, основою функціонування транзитних суспільств, нестійкості та нестабільності є інституційна непевність (відсутність нових норм та правил гри), яка триває рівно стільки, скільки триває інституціалізація нових правил. Д. Москвін інтерпретує поняття “інституційної непевності” пострадянських політичних систем як “ситуацію, коли актори політичної комунікації не знаходять компромісу відносно політичних і поведінкових процедур та правил, а останні постійно змінюються і носять спорадичний характер [2, с. 88]”.

В транзитних суспільствах існують суперечності та парадокси розвитку між старим та новим, устроєм. Наслідками непевності формування політики інформаційної безпеки транзитних суспільств є: 1) відсутність нових „правил гри” в умовах непевності; 2) розкол політичної еліти щодо цінностей та нових правил гри; 3) переважання “вузьких” групових корпоративних інтересів над національними, пов'язаних з владою та контролем над інформаційними ресурсами, держави. Проте

збереження статус – кво в перехідний період свідчить про продовження стагнації, тому інформаційна перехідного суспільства пов'язується із змінами, основною ознакою яких є керованість та контрольованість. Вага засобів масової інформації у системі сучасних політичних комунікацій перехідних суспільств та можливості їхнього впливу на, перебіг політичних, економічних, соціокультурних та інших процесів обумовлює природне прагнення політичних кіл, фінансово-промислових груп, державного апарату тощо справляти прямий чи опосередкований вплив на ЗМІ з метою спрямування їхньої інформаційної діяльності у потрібному руслі та досягнення у такий спосіб суттєвих переваг у різних сферах суспільного життя.

Невизначеність спрямування інформаційної політики держави, стратегій змін у інформаційній сфері дестабілізують перехідні суспільства, ставлять під сумнів громадян довіру до владних інститутів. По-друге, транзитні суспільства характеризуються абстрактністю декларованих нових ідеалів, які часто артикулюються загально (свобода, демократія, справедливість, незалежність ЗМІ), а тому не усвідомлюються як цінність більшістю населення з низьким рівнем життя. По-третє, відсутність гарантій досягнення декларованого ідеалу (зазвичай демократичного). Розширення Європейського Союзу у 2004–2008 рр. зумовило формуванн „правила гри” у інституалізації інформаційної безпеки та її регіоналізації, у країнах, що приєднались до ЄС (Словенія, Естонія, Латвія, Чеська Республіка, Польща, Угорщина, Литва, Словачія, Болгарія, Румунія). Ряд країн такі як Хорватія, Сербія, Албанія, Македонія, Боснія, Україна, Грузія, Молдова, Косово, Армєнія, Киргистан, Росія, Таджикистан, Азербайджан, Казахстан, Білорусь, Узбекистан, Туркменістан не є членами Європейського союзу, формують власну інформаційну політику після ропаду Радянського союзу.

Боротьба за реалізацію принципів незалежної преси, за реальну свободу й чистоту національного інформаційного простору у всіх країнах, які хоч чогось досягли у цій царині, проходила через певні етапи, з яких найбільш характерними є: змагання за конституційне закріплення прав і свобод преси; створення потужних громадських організацій журналістів і видавців для боротьби проти спроб влади законодавчо обмежити конституційні свободи журналістів і ЗМІ; економічна та юридична підтримка колег, які зазнали незаконних переслідувань; журналістські розслідування вбивств та обмежень прав колег по медіа-цеху й залучення громадськості до протестів проти незаконних дій властей.

Оцінимо місце та роль України з допомогою Країни переходу (Nations of Transit) Дому свободи.(Freedom house).

Рейтингові оцінки для 29 країн перехідного періоду в рамках звіту Країни переходу (Nations of Transit) можна застосувати для визначення та порівняння різних аспектів транзиту в Україні та в східноєвропейських країнах. Зазначена публікація дає змогу ефективніше осмислити період переходу до демократії оскільки містить звіти за кожний рік по 29 країнах, (Словенія, Естонія, Латвія, Чеська Республіка, Польща, Угорщина, Литва, Словачія, Болгарія, Рومунія, Хорватія, Сербія, Монтенегро, Албанія, Македонія, Боснія, Україна, Грузія, Молдова, Косово, Армения, Киргистан, Росія, Таджикистан, Азербайджан, Казахстан, Білорусь, Узбекистан, Туркменістан.) Зауважемо, що публікація "Країни перехідного періоду" не дає оцінку конкретним урядам.

У дослідженні також не оцінюється ситуація в різних країнах на основі лише намірів влади або лише законодавства. Замість цього, країни оцінюються з урахуванням практичної ролі державних і недержавних діючих суб'єктів стосовно стану індивідуальних прав і свобод. Оцінки дослідження "Країни перехідного періоду", які при цьому не повинні прийматися як абсолютний індикатор, що вказує на політичну ситуацію в певній країні, представляються важливим інструментом для загального розуміння того, якою мірою та або інша країна є демократичною або авторитарною державою. У рамках звіту "Країни перехідного періоду" оцінка приводиться по шкалі від 1 до 7, де 1 відповідає найбільш високому, і 7 -найбільш низькому рівню демократичного розвитку. При визначенні оцінки використовуються кроки у чверть пункту. Зміни, які характеризуються як незначні або помірні, звичайно спричиняють позитивну або негативну зміну оцінки від чверті (0.25) до половини (0.50) пункту. Значні зміни звичайно тягнуть позитивну або негативну зміну оцінки від трьох чвертей (0.75) до цілого (1.00) пункту. Малоймовірно, щоб за один рік оцінка поякій-небудь категорії змінювалася б більш ніж на один (1.00) пункт. Оцінки по 7-бальній шкалі, де вища планка – 1, а нижча – 7). [5]

Оцінимо рівень незалежності ЗМІ за допомогою критерію незалежність засобів масової інформації в рамках публікації Країни переходу „Nations of Transit 2009”. Тут досліджуються правові гарантії свободи засобів масової інформації й ступінь фактичної наявності. Сюди також ставляться питання захисту журналістів, що проводять журналістські розслідування; застосування законів про відповідальність за наклеп й інші покарання за "безвідповідальну журналістику"; залякування журналістів; незалежність редакцій; фінансова стійкість засобів масової інформації.

На основі критерію незалежності засобів масово публікації “Країни перехідного періоду” “Nations of Transit” [див таблиця].

Оцінка рівня незалежності засобів масової інформації у 2009 році

Країна	Незалежність засобів масової інформації .
Албанія	3,75
Арменія	6,00
Азербайджан	6,75,
Білорусь	6,75
Боснія	4,5
Болгарія	3,75
Хорватія	4,00
Чеська Республіка	2,25
Естонія	1,50
Грузія	4,25
Угорщина	2,5
Казахстан	6,50
Косово	5,50
Киргистан	6,25
Латвія	1,75
Литва	1,75
Македонія	4,25
Молдова	5,75
Монтенегро	3,75
Польща	2,00
Ромунія	3,75
Росія	6,25
Сербія	3,75
Словакія	2,75
Словенія	2,25
Таджикистан	6,00
Україна	3,5
Узбекистан	7,00

Виділимо, що Естонія має найвищий рівень незалежності медіа (1,5) Латвія і Литва мають(1,75) далі ідуть такі країни, як Польща (2,0) Словенія (2,25), Чехія (2,25), Угорщина (2,5), Словакія (2,75), ці країни можна характеризувати в міцні демократії, Румунія і Болгарія, Україна

мають рейтингову оцінку (3,75), що означає перехідний стан чи змішаний режим де частково гарантуються права незалежних медіа.

Низький рівень незалежності засобів масової інформації Таджикистан (6,0), Білорусь(6,75), Вірменія, Киргистан (6,25) , Молдова (5,75). В результаті аналізу прослідковується тенденція до значно вищого рівня незалежності ЗМІ у країнах які приєдналися до Європейського Союзу у 2004-2008 рр., ніж країн які не є членами Європейського Союзу, в яких показники рівня незалежності ЗМІ змінюються в залежності від зміни політичної еліти.

Перспективи подальших досліджень: дана проблематика передбачає подальше дослідження ролі та місця України у інформаційних процесах за допомогою рейтингів та індексів.

1. Банс В. *Элементы неопределенности в переходный период* / В.Банс // *Полис* – 1993. – № 1. – С.44–51.
2. Москвин Д. Е. *Институциональная неопределенность как фактор трансформации политической системы* / Д. Е. Москвин // *Известия Уральского государственного университета*. – 2007. – № 50. – С. 86–91.
3. Макаренко Є.А. *Європейські комунікації: [Монографія]* /Макаренко Є.А., Ожеван М.А., Ришков М.М. та ін.-К.:Центр вільної преси, 2007. -536с.
4. *Проект доктрини інформаційної безпеки України від 25.09.2009 р Рада національної безпеки і оборони України. [Електронний ресурс]* – Режим доступу до ресурсу <http://www.rainbow.gov.ua/news/930.html>
5. *Офіційний сайт Дому Свободи: Official site Freedom House publications Nations of transit [Електронний ресурс]*. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=17&year=2009>
6. Цветков В.В. *Суспільна трансформація і державне управління в Україні: політико-правові детермінанти* : [монографія] / Цветков В.В., Кресіна І.О., Коваленко А.А. – К. : Концерн “Видавничий Дім” “Ін Юре”, 2003. – 496 с.
Сизонтови Євгенія та Віктор *Інформаційний простір незалежних ЗМІ* / Євгенія та Віктор Сизонтови // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://dialogs.org/project_ua_full.php?m_id=9838